

УДК 657

О.Р. Жуков

(Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна)

СУТНІСТЬ І РОЛЬ ПОДАТКОВОЇ ЗВІТНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

O.R. Zhukov

THE ESSENCE AND ROLE OF TAX REPORTING IN THE ACTIVITIES OF SMALL BUSINESS ENTITIES

Податкова звітність є однією з ключових складових фінансової дисципліни суб'єктів малого підприємництва (СМП), що забезпечує законність, прозорість і контроль фінансової діяльності підприємств у взаємовідносинах із державою. У сучасних ринкових умовах України податкове законодавство часто змінюється, що акцентує увагу на важливості правильної організації податкової звітності в малому бізнесі.

Сутність податкової звітності суб'єктів малого підприємництва полягає у систематичному наданні державі повної і достовірної інформації про доходи, витрати і нараховані податкові зобов'язання. Податкова звітність у СМП відрізняється від звітності великих підприємств спрощеністю форм здебільшого у зв'язку з використанням спрощеної системи оподаткування.

Роль податкової звітності охоплює кілька напрямів: забезпечення законності діяльності, дотримання норм податкового законодавства; підтримка державного бюджету через контроль і збір податкових платежів; інформаційна підтримка управлінських рішень на рівні самого підприємства; формування довіри партнерів і кредиторів за рахунок прозорості фінансової звітності.

Законодавчі норми регламентують вимоги до податкової звітності у Податковому кодексі України (ПКУ), а також інших нормативних актах [1]. Важливим є контрольний строк подання звітності та відповідальність за порушення.

Економічне значення правильно організованої податкової звітності важко переоцінити, оскільки вона допомагає уникати фінансових ризиків, оптимізує податкове навантаження і сприяє стабільності бізнесу в умовах постійних змін законодавства (табл. 1).

Таблиця 1. Основні функції податкової звітності суб'єктів малого підприємництва

Функція	Опис
Контрольна	Забезпечує контроль за правильністю нарахування та сплати податків
Інформаційна	Сприяє формуванню об'єктивної картини фінансового стану суб'єктів малого підприємництва
Аналітична	Дає змогу аналізувати фінансові результати для прийняття управлінських рішень
Регуляторна	Виконує роль дотримання нормативних актів та стандартів податкового законодавства

Податкова звітність суб'єктів малого підприємництва – це систематичний комплекс документів, що фіксують результати їхньої господарської діяльності у вигляді звітів про доходи, витрати та податкові обов'язки. Її основною метою є забезпечення об'єктивної інформації для контролю за сплатою податків відповідно до чинного законодавства України. Вона є засобом комунікації між підприємцем і державними податковими органами, важливим елементом податкового контролю і базою для ухвалення управлінських рішень.

Основна функція податкової звітності – контрольна. Вона дає змогу податковим органам перевіряти правильність нарахування та сплати податків, своєчасність виконання зобов'язань, а підприємцям – легалізувати свою діяльність і уникати фінансових штрафів. Інформаційна функція передбачає формування достовірних даних про фінансове становище СМП, що є важливим для інвесторів, партнерів, кредиторів та інших зацікавлених сторін.

Аналітична функція дозволяє підприємцю, а також податковим органам оцінювати ефективність діяльності, виявляти тенденції у прибутковості, податковому навантаженні та можливі ризики. Регуляторна функція забезпечує відповідність звітності законодавчим нормам і сприяє стабільному функціонуванню податкової системи держави.

Особливістю податкової звітності суб'єктів малого підприємництва є її спрощена форма порівняно з великими підприємствами. СМП можуть користуватися спеціальними спрощеними формами, зокрема деклараціями платників єдиного податку, що знижує адміністративне навантаження і водночас зберігає повноту інформації для податкового контролю.

Звітність суб'єктів малого підприємництва має конкретні строки і порядок подання, регламентовані Податковим кодексом України [1]. Наприклад, декларації з єдиного податку подаються щокварталу, а річні звіти – до 40 календарних днів після закінчення звітного періоду. Невиконання цих вимог тягне за собою штрафні санкції, розміри яких визначені у пункті 120.1 ПКУ.

Проблеми, з якими можуть стикатися суб'єкти малого підприємництва при формуванні податкової звітності, включають: часті зміни податкового законодавства, що потребують регулярного оновлення знань; недостатній рівень кваліфікації відповідальних осіб; відсутність унікальних програмних рішень для автоматизації звітності; ризики накладення штрафів через формальні помилки чи несвоєчасність подання.

Для успішної організації податкової звітності СМП рекомендується: систематичне підвищення компетентності персоналу через навчання та консультації; впровадження автоматизованих бухгалтерських і звітних систем; організація внутрішнього контролю за звітністю; вчасне подання необхідних звітів відповідно до законодавчих вимог.

Економічне значення податкової звітності полягає в забезпеченні фінансової стабільності підприємств через оптимізацію податкових платежів, що виконується завдяки прозорій і правильно організованій звітності. Вона також є основою для довіри між суб'єктами господарської діяльності і державою, сприяючи розвитку малого бізнесу в Україні.

Податкова звітність у діяльності суб'єктів малого підприємництва є складовою частиною їхньої фінансової дисципліни та законодавчої відповідальності. Спрощені механізми формування і подання звітності дають можливість суб'єктам малого підприємництва ефективно виконувати податкові зобов'язання, знижуючи при цьому адміністративні труднощі.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n2399> (дата звернення: 17.11.2025).

УДК 336

А. Змієвський

(Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна)

ІНВЕСТИЦІЇ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Zmievskii Artur

HOUSEHOLD INVESTMENTS IN UKRAINE IN WAR CONDITIONS

У мирний період інвестиційна активність домогосподарств традиційно виступає одним із ключових драйверів економічного розвитку, забезпечуючи приплив капіталу у фінансову систему, формування внутрішніх заощаджень та підтримку сукупного попиту. Проте з початком повномасштабної війни роль населення на інвестиційному ринку зазнала суттєвої трансформації. Аналіз заощаджень домогосподарств в Україні та їхнього впливу на економіку свідчить про нестабільність цього механізму, особливо в умовах кризових ситуацій. Внесок доходів від активних заощаджень у ВВП, податкові та загальні бюджетні надходження залишається відносно невеликим, що демонструє недостатню ефективність залучення цих ресурсів до економіки [1].

Попри це, в умовах обмеженого доступу України до зовнішніх фінансових ринків саме внутрішні ресурси, зокрема заощадження населення, набули особливого значення для підтримки фінансової стабільності та фінансування державних потреб. Інвестиції домогосподарств трансформувалися з інструмента примноження капіталу в один із механізмів макрофінансової стійкості, передусім через участь громадян у фінансуванні державного боргу. Така зміна економічної ролі населення підвищила значущість довіри до фінансових інститутів та ефективності державної фінансової політики.

Водночас інвестиційна діяльність домогосподарств у воєнний період перебуває під тиском комплексу стримувальних чинників. Високий рівень фізичних ризиків істотно знижує привабливість інвестування в реальні активи, зокрема нерухомість і підприємницьку діяльність. Зниження реальних доходів значної частини населення обмежує можливості формування заощаджень і змушує домогосподарства використовувати накопичені ресурси для покриття поточних потреб. Інфляційні та девальваційні очікування підривають довіру до традиційних інструментів заощаджень, а регуляторні обмеження на рух капіталу додатково звужують інвестиційний вибір громадян. Посилюють цю ситуацію й поведінкові фактори, насамперед страх, невизначеність та схильність до зберігання коштів у неформальних формах.

За таких умов стимулювання інвестицій домогосподарств набуває стратегічного значення для держави. Важливу роль у цьому процесі відіграє розвиток надійних державних фінансових інструментів, які поєднують відносну безпеку та доступність для широких верств населення. Не менш принциповим є збереження довіри до банківської системи як базового інституту акумулювання заощаджень та фінансового посередництва. Паралельно з цим зростає значення фінансової грамотності, формування у громадян навичок диверсифікації ризиків і усвідомлення ролі інвестицій